

<https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.32-39>

УДК 378(4ЄС):37.014.5:004:374.7(100)

Максим Студілко

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

<https://orcid.org/0000-0001-7896-9987>

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК ВІДПОВІДЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ НА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

У статті описано модернізацію Європейського освітнього простору як відповідь на сучасні глобальні виклики, що постають перед вищою освітою. Розглянуто як глобальні, так і точкові виклики, спричинені пандемією COVID-19, тотальною цифровізацією та глобалізацією освіти. Метою статті є огляд, дослідження та узагальнення освітніх трендів у Європейському освітньому просторі як відповідь на глобальні виклики, що постали перед вищою освітою на світовій та європейській аренах у XXI ст. Проаналізовано історію становлення, цілі та основні досягнення Болонського процесу у створенні Європейського освітнього простору вищої освіти. Акцентовано на таких здобутках, як трирівнева структура ступенів, запровадження кредитів ECTS, принцип автоматичного взаємного визнання кваліфікацій вищої та старшої середньої освіти та результатів навчання, отриманих за кордоном. Розглянуто виклики, що поставали перед Болонським процесом за 20 років, та дії для їх подолання.

Акцентовано на досвіді Європейської Комісії в реалізації окремих освітніх програм Європейського Союзу. Зокрема, розглянуто програму Erasmus+ етапу 2021–2027 рр., а також Ініціативу європейських університетів із впровадження мікрокредитів та концепцію «інтернаціоналізації вдома» як доповнення до традиційної академічної мобільності. Висвітлено принципи інклюзії, закріплені в Римському комюніке 2020 року, що передбачають розширення доступу до університетської освіти для недостатньо представлених груп та формування інклюзивного освітнього середовища.

Зроблено висновки, що роль університетів докорінно змінюється внаслідок сучасних процесів модернізації. З традиційних освітніх інституцій вони трансформуються в ключових суб'єктів, що забезпечуватимуть розвиток людського капіталу. Адаптація академічних спільнот до сучасних викликів, забезпечення і популяризація освіти впродовж життя, цифровізація, системна та неперервна модернізація стануть наріжним каменем у функціонуванні закладів вищої освіти як спроможних інституцій, що ефективно реалізують свою місію.

Ключові слова: державна освітня політика, Європейський освітній простір, вища освіта, освіта впродовж життя, держави Європейського Союзу, Європейська Комісія, тренди світового розвитку, цифровізація.

Виклики, що постали перед освітою, спонукають експертів Європейського освітнього простору переосмислити моделі співпраці між університетами, між університетами та бізнесом, місію та політики університетів, спрямовані на розв'язання глобальних проблем, їхню відповідність нинішнім реаліям. Водночас зберігається потреба дослідити діяльність Європейського Союзу та його провідних країн задля збереження якості освітнього процесу, зважаючи на сучасні тренди розвитку.

Цим питанням у європейському та світовому вимірах присвятили дослідження Б. Джонбloed (B. Jongbloed), Р. Болден (R. Bolden), Б. Кларк (B. Clark), М. Квік (M. Kwiek), С. Маргінсон (S. Marginson), Ф. Альтбах (P. Altbach), Л. Харвей (L. Harvey), А. Кураж (A. Curaj), К. Крістенсен (C. Christensen), Р. Прікопі (R. Pricopie), К. Тсоу (C. Tsou) та ін.

Політологічний аналіз змін Європейського освітнього простору цікавить автора в частині формування та провадження державних політик у сфері вищої освіти та освіти впродовж життя. **Мета цієї статті** — узагальнити специфіку формування освітніх трендів у Європейському освітньому просторі та з'ясувати особливості реалізації державних освітніх політик у ЄС як відповіді на глобальні виклики, що постали перед вищою освітою на світовій та європейській аренах.

У Меморандумі нідерландської команди експертів Болонського процесу «Модернізація вищої освіти в європейському контексті у 2023 році»¹ зазначено, що під час конференції міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу, яка відбулася в Римі в листопаді 2020 р., було запропоновано звернути увагу на наслідки низки ключових соціальних подій, як-от цифровізація суспільства, підриг таких європейських цінностей, як демократія та етика, та 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), розроблених ООН. У Меморандумі йдеться про проблему віртуалізації освіти, до якої вимушено звернулося людство під час пандемії COVID-19: «У березні 2020 р. звичайна очна освіта була значною мірою перенесена на онлайн-платформи з різним ступенем успіху. Це дало змогу учасникам (освітнього процесу) усвідомити пропоновані можливості через онлайн-навчання, але також оголило його (онлайн-навчання) обмеження. З'ясувалося, що поки що онлайн-навчання може бути бажаним доповненням до навчання в класі, особливо у формі змішаного навчання, а не справжньою альтернативою. Студентам потрібне соціальне середовище, щоб працювати в майбутньому разом»².

Як відповідь у 2021 р. було запущено нову програму Erasmus+, у межах якої Європейська Комісія розробила Ініціативу європейських університетів для посилення співпраці між європейськими університетами. Актуальним у Європейському освітньому просторі є заклик звернути увагу на важливість навчання впродовж життя шляхом запровадження мікрокредитів. Ця політика відображена в Європейських стратегіях для університетів, запроваджених Європейською Комісією в січні 2022 р.³ У цьому стратегічному документі визначено чотири ключові цілі, які є життєво важливими для вищої освіти:

- 1) посилити європейський аспект в освіті та дослідженнях;
- 2) позиціонувати вищі навчальні заклади як маяки європейського способу життя;
- 3) зміцнити роль вищої освіти як дієвого суб'єкта в зусиллях, спрямованих на досягнення зеленого та цифрового переходів;
- 4) зміцнити провідну роль ЄС як світового гравця.

Усі ці теми викликали дебати та запитання в закладів вищої освіти як на національному, так і на міжнародному рівні. У 1998 р. міністри освіти чотирьох найбільших держав-членів ЄС (Франції, Італії, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та Німеччини) підписали Спільну декларацію про гармонізацію архітектури європейської системи вищої

¹ The Dutch Team of Bologna Experts, *Modernisation of Higher Education in a European Context in 2023*, April 15, 2023, https://www.erasmusplus.nl/sites/default/files/2023-05/Modernisation%20of%20HE%20in%20European%20Context%202023_2.pdf.

² Ibid.

³ European Commission, *Communication on a European Strategy for Universities*, January 18, 2022, <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-01/communication-european-strategy-for-universities-graphic-version.pdf>.

освіти, відому як Сорбонська декларація⁴. Цей документ мав подвійне спрямування: зміцнення конкурентоспроможності європейської вищої освіти в глобальному контексті та якість і актуальність освіти для економіки та суспільства країн. Поява цієї декларації була зумовлена тим, що, за висновками Європейської Комісії, освіта в Європі не відповідала переходу від індустріальної економіки до економіки знань.

Сорбонська декларація стала поштовхом до підписання через рік Болонської декларації 29 державами-членами ЄС та потенційними державами-членами, а також запустила Болонський процес, який має на меті створення Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА). Ядром Болонського процесу є три зобов'язання, які взяли на себе 49 європейських країн:

1. *Запровадження трициклової системи* (бакалавр, магістр і докторантура / PhD). Ця модель є зразком для інших країн світу та сприяла співпраці за межами країн Європи. Асоційовані ступені також знайшли місце в цій системі, хоча вони не однакові в усіх країнах.
2. *Взаємне визнання успішності та кваліфікації студентів закладами вищої освіти.*
3. *Використання адекватних інструментів забезпечення якості.*

У перше десятиліття Болонський процес набирив обертів, привертав увагу ЗМІ, посідав важливе місце в політичному порядку денному та був пріоритетом для закладів вищої освіти.

Проте через більш ніж 20 років інтерес до Болонського процесу значно впав. Однією з головних причин є те, що низка його досягнень стала звичним явищем (у Нідерландах, наприклад, використання кредитів ECTS у вищій освіті, запровадження 3-циклової структури та обов'язкову видачу додатка до диплома закріплено в Законі про вищу освіту та дослідження). Складалося враження, що Болонський процес завершено. Завдання, які ще не було виконано, відійшли на задній план.

Відтоді увагу привернули нові ініціативи, наприклад, ініціатива президента Франції Еммануеля Макрона, підтримана Європейською Комісією, «*Європейські університети*». Крім того, великого значення надають такому новому явищу, як *мікрокредитування*. Це форма сертифікації певних завершених одиниць навчання, яка стала сучасним інструментом руху до гнучкості освіти та реагування на потреби розвитку освіти впродовж життя в умовах динамічного ринку праці та суспільства. Мікрооблікові одиниці є відповіддю на введення Європейською Комісією концепції навчання впродовж життя наприкінці ХХ ст.⁵ Не буде перебільшенням сказати, що у 2021 р. Болонський процес знову нагадав про себе у зв'язку з модернізацією вищої освіти. Причиною «другого дихання» стало уточнення цілей Болонського процесу в Римському міністерському комюніке⁶ та запуск нової 7-річної рамкової програми Erasmus+ (2021–2027 рр.).

Римське міністерське комюніке зосереджується на *інклюзивній та інноваційній сфері вищої освіти* і демонструє взаємозв'язок з метою досягнення *Цілей сталого розвитку до 2030 року*. Очікується, що вища освіта зробить значний внесок у програму цифровізації, озеленення економіки та зміцнення соціального виміру, приділяючи увагу інклюзії. Серед інших чинників згадано інноваційність вищої освіти, що формується через дослідження та впровадження мікроакредитацій, а також шляхом оновлення бачення та місії освіти, спрямованих на студентоцентризований підхід та активне навчання в робочому середовищі. Міжнародні зв'язки зміцнюються за допомогою фізичної та віртуальної мобільності, а також через постійну увагу до міжнародного виміру освіти, наприклад, через інтернаціоналізацію вдома.

Реалізація цих структурних реформ і вдосконалення також є метою Програми Європейської Комісії Erasmus+. Можна стверджувати про значне взаємне перекриття цілей Болонського процесу (розвиток Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА)) та ЄК (розвиток Європейського освітнього простору (ЕЕА) до 2025 р.).

Остання частково базується на філософії Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя, яка поєднує всі рівні освіти, а отже, є набагато ширшою і більш амбітною, ніж

⁴ Ministers in charge for France, Germany, Italy and the United Kingdom, *Sorbonne Joint Declaration*, May 25, 1998, https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/1998_Sorbonne/61/2/1998_Sorbonne_Declaration_English_552612.pdf.

⁵ Ibid.

⁶ EHEA, *Rome Ministerial Communiqué*, November 19, 2020, https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf.

ЕНЕА. Хартія Erasmus for Higher Education (ECHE) була представлена на початку попередньої Програми Erasmus+ (2014–2021 pp.). Запровадження ECHE було необхідною умовою для отримання права установами вищої освіти брати участь у програмі Erasmus+. ECHE слід розглядати як своєрідну гарантію впевненості ЄС у тому, що вищі навчальні заклади в країнах-членах ЄС і сторонніх країнах, афілійованих з програмою, мають можливість здійснювати заходи міжнародної співпраці в межах програми Erasmus+. За міжвідомчими угодами (ІА) у програмі Erasmus+ можуть брати участь і сторонні країни, не пов'язані з програмою.

Враховуючи підтримку у ECHE низки угод (наприклад, угод щодо використання інструментів Болонського процесу), програма ERASMUS+ підтримує реалізацію Болонського процесу щодо співпраці між ЗВО. Остання версія ECHE містить такі нові елементи, як цифровізація, інклюзія та сталість. Після того як у 1987 р. була започаткована програма Erasmus, вона та її програми-наступники сприяли *фізичній мобільності учасників освітнього процесу*. Хоча фізична мобільність стала невіддільною частиною вищої освіти в Європі, альтернативою їй є інтерес до ідеї набуття «міжнародного досвіду», залишаючись у «домашньому» закладі, — «інтернаціоналізація вдома».

Інтернаціоналізація тісно пов'язана з розвитком знань, розумінням і цінуванням інших культур. Це стосується як інших країн, так і концепції об'єднаної Європи. Ідея полягає у формуванні поваги до різноманіття мультикультурного суспільства. Занепокоєння щодо стійкості та розвитку зеленої економіки, а також нещодавній досвід COVID-19 дали новий імпульс інтернаціоналізації вдома. Це стосується як фізичних міжнародних класів, так і їхніх цифрових аналогів. В останні кілька років зростає увага до теми «*інклюзивності освіти*» в контексті Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Тема є відомою частиною соціального виміру 10 пунктів дій Болонського процесу. Римське міністерське комюніке (2020) має додаток «Принципи та рекомендації щодо посилення соціального виміру вищої освіти в ЄПВО». Наприкінці цього документа сформульовано 10 принципів, спрямованих на привернення уваги до «недостатньо представлених, знедолених і вразливих студентів», а також до просування у кар'єрних траєкторіях принципів «різноманітності, рівності та інклюзивності». Оскільки ці принципи розрізняють відповідальність органів державної влади та вищих навчальних закладів, вони передбачають співпрацю між ними. На практиці йдеться про поліпшення доступу до вищої освіти потенційних студентів, які належать до зазначених вище груп.

Основна ідея полягає в тому, що вища освіта повинна відображати різноманіття суспільства. Міжнародні програми мобільності також мають бути узгоджені з цими принципами. Ба більше, від вищих навчальних закладів тепер очікують демонстрації соціальної активності. Це означає, що вони повинні гарантувати культуру інклюзивного навчання, яка висуває вимоги не лише до керівництва університету, але й до всіх учасників освітнього процесу. Викладачі повинні мати навички, необхідні для роботи та поширення академічних знань серед різноманітної студентської групи, яка складається з людей з абсолютно різними потребами.

26 листопада 2018 р. країни-члени ЄС прийняли Рекомендацію Ради ЄС щодо сприяння *автоматичному взаємному визнанню кваліфікацій вищої та старшої середньої освіти та результатів навчання, отриманих за кордоном*. Відповідно до цього документа, автоматичне визнання ступеня означає, що заявник, який має кваліфікацію певного рівня, отримує автоматичне право на розгляд його як кандидата для участі в ринку праці або програмі подальшого навчання на наступному рівні в будь-якій іншій країні ЕНЕА. Визнання навчальних програм (або компонентів програм, як-от модулі чи підрозділи), успішно завершених в іншому місці, є ключовим елементом інтернаціоналізації освіти. Це робиться для того, щоб запобігти невідповідним бар'єрам або створенню непотрібної затримки завершення навчання.

Оскільки політичні документи ЄС запроваджують автоматичне визнання, може скластися враження, що контроль документів про попередню освіту у ЗВО перебуває на неналежному рівні або його зовсім немає. Це не відповідає дійсності. У контексті Болонського процесу було погоджено, що бакалаврські програми дають доступ до магістерських програм, а магістерські програми — до докторських програм. Однак можуть бути введені додаткові вимоги та/або процедури відбору.

Як зазначено в Лісабонській конвенції, визнання вимагає від закладів вищої освіти обґрунтовувати випадки, коли допуск не надається автоматично, через надання доказів «суттєвих відмінностей».

Конкретний профіль програми може бути вирішальним у цьому сенсі. У програмі Erasmus+ іноді обговорюється автоматичне визнання результатів навчання, здобутих у межах міжнародних обмінів. У цих випадках термін «автоматичний» стосується дотримання минулих угод щодо освіти, здобутої в іншому місці. Докторський ступінь / PhD у межах Болонського процесу / Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА) визначено як третій цикл. На міжнародному рівні, як і в Європі, є основні розбіжності в тлумаченні, які майже протягом 25 років Болонського процесу не змогли усунути. Найбільші відмінності стосуються статусу. У 2005 р. було вирішено, що найкраще посилалися на «докторантів», визначених як «дослідників на ранній стадії», яких слід визнавати «професіоналами з відповідними правами, які роблять ключовий внесок у створення нових знань»⁷.

Формальна тривалість докторської програми відрізняється в різних країнах, але зазвичай становить від трьох до чотирьох років, середній час, необхідний для завершення докторської програми / дисертації в Європі, становить чотири з половиною роки. Положення та статус університетського диплома також різні в різних країнах. Це визначення впливає як на статус студентів і стипендіатів, так і на положення працівників. І «визнання», і «мобільність» є важливими елементами докторських програм, які завжди містять навчальний і дослідницький компоненти. Переважна більшість програм, які пропонують докторські школи, також містять компонент мобільності. Створення та реалізація докторських програм є важливим елементом Європейського простору вищої освіти. Це стало причиною появи десятого пункту дій Болонського процесу, який передбачає координацію між Європейським простором вищої освіти та Європейським простором досліджень. Важливою частиною інтенсивної співпраці між ЗВО є також *спільні програми закладів освіти*. Існує багато форм спільних навчальних програм, які пропонують два або більше закладів вищої освіти. Результатом спільних програм можуть бути спільний подвійний ступінь або кілька ступенів.

За підтримки спеціальної робочої групи ЄК розробила Європейський підхід до мікрооблікових даних⁸. На думку ЄК, такий підхід допоможе «відкрити навчальні можливості для громадян та посилити роль вищої та професійно-технічної освіти, а також навчальних закладів з навчання впродовж життя»⁹. У червні 2022 р. Європейська рада опублікувала Рекомендації щодо європейського підходу до мікrokредитів для навчання впродовж життя та працевлаштування. Як зазначено у Звіті Європейської Комісії: «Європейські університети є транснаціональними альянсами, які стануть університетами майбутнього, що пропагують європейські цінності та ідентичність, а також революціонізують якість і конкурентоспроможність європейської вищої освіти»¹⁰.

Ініціатива європейських університетів є частиною програми Erasmus+ і розглядається як флангманська ініціатива, яка має сприяти створенню Європейського освітнього простору.

Головна мета цієї ініціативи — «об'єднати нове покоління креативних європейців, здатних співпрацювати незалежно від мов, кордонів і дисциплін над суспільними викликами та браком навичок, з якими стикається Європа»¹¹.

⁷ European University Association, *Bologna Seminar on 'Doctoral Programmes for the European Knowledge Society' Salzburg 2005 — Conclusions and Recommendations* (Salzburg, February 18, 2005), <https://www.eua.eu/publications/positions/salzburg-2005-conclusions-and-recommendations.html>.

⁸ European Education Area, *A European Approach to Micro-credentials*, December 19, 2024, <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/micro-credentials>.

⁹ European Commission, *Communication From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Achieving the European Education Area by 2025*, EUR-Lex Access to European Union Law (Brussels, Belgium: European Commission, September 30, 2020), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0625>.

¹⁰ European Commission et al., *Report on the Outcomes and Transformational Potential of the European Universities Initiative* (Publications Office of the European Union, 2025), <https://doi.org/10.2766/48011>.

¹¹ Ibid.

Суспільний розвиток, а також інформація, комунікація та технології зумовили модернізацію діапазону освітніх програм, пропонованих ЗВО. Підхід, орієнтований на викладача, поступився підходу, орієнтованому на студента, і різноманітним формам активного навчання. Програми базуються на результатах навчання за програмою та модулем.

Ці розробки дали багато нових освітніх програм, більшість з яких є *багатодисциплінарними та навіть міждисциплінарними за характером*. Процес збільшення гнучкості було започатковано для ефективнішого задоволення потреб ринку праці і суспільства, з одного боку, і окремих студентів, з іншого. Заклади працюють із так званим «вікном можливостей програми». Зазвичай це семестри, протягом яких студенти можуть вибрати власний зміст у формі навчання за кордоном, стажування та/або факультативів. Це також може бути основою для індивідуальних планів навчання, заснованих на модульних програмах, — ідея, яка є близькою до зв'язку з можливостями, що відкриваються завдяки цифровізації.

Отже, структура освітніх програм на рівні бакалавра / магістра / доктора філософії розширила можливості мобільності як на національному, так і на міжнародному рівнях, що сприяло розвитку міжнародних подвійних та спільних ступенів. Це тісно пов'язано з інтернаціоналізацією системи освіти, що відбувається як за кредитною мобільністю, так і за мультикультурним та міжнародним виміром. Ці події сприяли швидкому розвитку інфраструктури для обміну документацією у вигляді договорів про навчання, виписок з оцінками та додатками до диплома. Визнання досягнень навчання має вирішальне значення в цьому контексті.

Висновки. Узагальнюючи формування освітніх трендів у Європейському освітньому просторі, варто сказати, що такі тренди, як інтернаціоналізація, цифровізація та активізація освіти впродовж життя, сприяли модернізації Європейського освітнього простору вищої освіти. Самі ж тренди стали наслідками зміни світопорядку через технологічний прогрес, оптимізацію закладів вищої освіти в результаті міграційних процесів та зміни центрів критичної маси дослідників, старіння Європи. Державна освітня політика країн ЄС та модернізація ЄПВО є відповідями на глобальні виклики, що постали перед вищою освітою на світовій та європейській аренах. Світовий досвід навчання впродовж життя має глибоку історію та широку практику застосування в різних сферах та для різних цільових аудиторій. Насамперед можна стверджувати, що освіта впродовж життя (*Lifelong Learning*) стала справжнім глобальним трендом державних освітніх політик розвинутих юрисдикцій. Завдяки інтернаціоналізації освіти — як за формою, так і за змістом, — а також цифровізації з'явилися нові форми (онлайн і змішане навчання), а також менші навчальні одиниці (мікрокредити) як спосіб швидко реагувати на суспільні події, особливо ті, що пов'язані з навчанням упродовж життя. Через надзвичайно швидкий перебіг соціальних подій, які нині відбуваються частково завдяки четвертій промисловій революції, вища освіта, ймовірно, і далі зазнаватиме значних змін. Це означає, що потрібне постійне коригування, що висуватиме вимоги до всіх учасників. Ці тенденції призведуть не тільки до революції у вищій освіті, а й до зміни місії ЗВО. Університети мають стати організаціями, які контролюватимуть розвиток людського капіталу, регіональний / національний розвиток через різні форми прикладних і публічно-політичних досліджень, забезпечення освіти упродовж життя, що має слугувати інструментом вирішення суспільних проблем ХХІ століття, які формують нові виклики завдяки численним конвергентним подіям. Ці зміни пов'язані з розвитком нової моделі неоліберального університету, нових надавачів (зокрема комерційних) освітніх послуг, онлайн-університетів, зростаючою кількістю іноземних студентів, гнучкішим призначенням професорсько-викладацького складу та збільшенням кількості допоміжних ролей, більшими обов'язками підзвітності тощо. У результаті цих подій характер традиційних університетів різко зміниться за короткий проміжок часу, бо адаптивність до нових викликів стане запорукою життєздатності освітніх закладів та професійної конкурентоспроможності їхніх співробітників.

Bibliography

- EHEA. *Rome Ministerial Communiqué*. November 19, 2020. https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf.
- European Commission. *Communication From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Achieving the European Education Area by 2025*. EUR-Lex Access to European Union Law. Brussels, Belgium: European Commission, September 30, 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0625>.
- European Commission. *Communication on a European Strategy for Universities*. January 18, 2022. <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-01/communication-european-strategy-for-universities-graphic-version.pdf>.
- European Commission, Ieva Grumbinaite, Flávia Colus, Hugo Buitrago Carvajal, Manja Klemencic, Sabine Hoidn, Hanne Shapiro, Dragana Avramov, Hans De Wit, and Simone Ravaoli. *Report on the Outcomes and Transformational Potential of the European Universities Initiative*. Publications Office of the European Union, 2025. <https://doi.org/10.2766/48011>.
- European Education Area. *A European Approach to Micro-credentials*. December 19, 2024. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/micro-credentials>.
- European University Association. *Bologna Seminar on 'Doctoral Programmes for the European Knowledge Society' — Conclusions and Recommendations*. Salzburg, February 18, 2005. <https://www.eua.eu/publications/positions/salzburg-2005-conclusions-and-recommendations.html>.
- Ministers in charge for France, Germany, Italy and the United Kingdom. *Sorbonne Joint Declaration*. May 25, 1998. https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/1998_Sorbonne/61/2/1998_Sorbonne_Declaration_English_552612.pdf.
- The Dutch Team of Bologna Experts. *Modernisation of Higher Education in a European Context in 2023: Updated Version, 15 April 2023*. April 15, 2023. https://www.erasmusplus.nl/sites/default/files/2023-05/Modernisation%20of%20HE%20in%20European%20Context%202023_2.pdf.

Maksym Studilko

National University of Kyiv-Mohyla Academy

MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL SPACE AS A RESPONSE OF EUROPEAN STATES TO GLOBAL CHALLENGES IN HIGHER EDUCATION

Abstract

The article explores the modernization of the European Higher Educational Area as a response to contemporary global challenges facing higher education. It considers both global transformations and specific challenges caused by the COVID-19 pandemic, pervasive digitalization, and the globalization of education. The purpose of the article is to review, explore, and generalize educational trends within the European Educational Area as a reaction to global challenges confronting higher education on the world and European levels in the twenty-first century. The study analyzes the historical development, goals, and major achievements of the Bologna Process in shaping the European Higher Education Area. Emphasis is placed on such accomplishments as the three-cycle degree structure, the implementation of ECTS credits, the principle of automatic mutual recognition of higher- and upper-secondary qualifications, as well as the recognition of learning outcomes obtained abroad. Current challenges facing the Bologna Process after twenty years of its implementation, and measures undertaken to overcome them are examined.

Additionally, the article highlights the European Commission's experience in implementing specific educational programs within the European Union. In particular, attention is given to the Erasmus+

program for the 2021–2027 period and the European Universities Initiative, which promotes the introduction of micro-credentials and the concept of “internationalization at home” as a complement to traditional academic mobility. The principles of inclusion published in the Rome Communiqué of 2020 are analyzed, with a focus on expanding access to higher education for underrepresented groups and fostering an inclusive educational environment.

The study concludes that the role of universities is fundamentally changing amid current modernization processes. From traditional educational institutions, they are transforming into key actors responsible for advancing human capital development. The adaptation of academic communities to modern challenges, the promotion of lifelong learning, digitalization, and continuous systemic modernization are identified as cornerstones in ensuring the effective functioning of higher education institutions as resilient entities capable of fulfilling their mission.

Keywords: public educational policy, European Higher Education Area (EHEA), higher education, lifelong learning, European Union member states, European Commission, global development trends, digitalization.

Подано / Submitted: 27.08.2025

Схвалено до публікації / Accepted: 17.09.2025

Оприлюднено / Published: 07.10.2025

Студілко Максим Анатолійович — аспірант кафедри політології факультету соціальних наук та соціальних технологій Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Maksym Studilko — postgraduate student in the Department of Political Science, Faculty of Social Sciences and Social Technologies, National University of Kyiv-Mohyla Academy

ORCID iD: 0000-0001-7896-9987

E-mail: m.studilko@ukma.edu.ua

Цитування (Чикаго: виноски і бібліографія):

Студілко, Максим. «Модернізація освітнього простору як відповідь європейських держав на глобальні виклики у вищій освіті». *Empirio* 2, спецвипуск (2025): 32–39. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.32-39>.

Citation (Chicago: Notes and Bibliography):

Studilko, Maksym. “Modernization of the Educational Space as a Response of European States to Global Challenges in Higher Education.” *Empirio* 2, Special Issue (2025): 32–39. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.s.32-39> [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)